

low achieving high level of economical growth and improvement the prosperity of Ukrainian population.

Further researches should be directed on the studying and working out the mechanisms and principles intercon-

nection of innovative marketing, further investigation of which helps to develop theoretical and methodical bases on organizations of small and average business and economy on the whole.

#### Literature

1. E.P. Golubkov Innovative marketing as an instrument for Russian economics transfer on the new way of development [Text] // E.P. Golubkov magazine "Marketing in Russia and abroad". – 2010. – № 1 (75), 20. – p. 18 – 29.
2. N.P. Slobodyanyk Development problems of marketing innovative activity on enterprises of corporative type [Text] // N.P. Slobodyanyk // Collection of scientific works of Uman state agrarian university. – № 80. – p. 27 – 36
3. H.H. Azhaldov, A.V. Kostin Intellectual property, innovations and qualimetry [Text] / H.H. Azhaldov, A.V. Kostin // Economical strategies. – 2008. – № 2 (60). – p. 162 – 164.
4. V.O. Vasilenko, V.H. Shmatko Innovative managent: [Text]: training appliances/ V.O. Vasilenko. – K : Feniks, 2003. – 440 p.

УДК 330.341.1

### МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ: ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД

**Турчина С.Г., Атаманець Н.І.**

*Розглянуто методологічні аспекти формування системи управління підприємствами аграрного сектору та обґрунтовано необхідність врахування інноваційного підходу.*

**Постановка проблеми.** Для подальшого економічного зростання національної економіки одним із факторів успішності суб'єктів агробізнесу є здатність адаптуватися до змін в зовнішньому середовищі, організаційна гнучкість та фінансова маневреність виробничої діяльності, які забезпечуються підприємствам добре налагодженою системою управління. Отже, виникають нові завдання теоретико-методологічного і практичного спрямування, які потребують розв'язання проблеми формування системи управління сільськогосподарськими підприємствами, що адаптивно розвивається на засадах інноваційного підходу. Це надасть їм змогу не тільки орієнтуватися на існуючі потреби ринку, а навіть впливати на їх формування.

#### Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Методологічні, методичні та організаційно-економічні аспекти дослідження проблеми формування системи управління підприємством знайшли своє відображення у працях зарубіжних вчених М. Альберта, Р. Акоффа, І. Ансоффа, Дж. Грейсон, Дж. Обер-Крие, Карла О'Делла, М. Мескона, Ф. Хедоурі. Серед сучасних вчених, які зробили вагомий внесок у розв'язання вказаної проблеми варто виділити наукові праці А. Андрушкова, М. Бесєдіна, М. Виноградського, С. Вітковського, А. Кібанова, О. Кузьміна, Л. Михайлової, В. Перебийноса, Т. Токарського, Г. Щокіна, В. Яцури та інших. Автори, які займаються пошуком розвитку інноваційної діяльності виробничих підприємств (А.Алімова, Ю. Бажал, О. Галушко, А. Гальчинський, В. Геєць, В. Ціпуринда та ін.) не адаптують свої рекомендації до галузевих особливостей. Таким чином, коло проблемних питань актуалізує пошук теоретико-методологічних підходів до формування системи управління у аграрному секторі економіки України та обґрунтування шляхів її поліпшення на інноваційних засадах.

**Мета статті.** Обґрунтування методологічних підходів до формування системи управління підприємствами на інноваційних засадах.

#### Викладення основного матеріалу.

Ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства значною мірою визначається рівнем загального розвитку та компетентності його керівництва, цілеспрямованістю управлінців та стилем їх роботи. Останнім часом зростає цінність інтелектуальних, мо-

ральних, культурних чинників, набувають пріоритетного значення такі риси керівників, як толерантність, уважність, відповідальність тощо.

Проблема формування системи управління сільськогосподарськими підприємствами, що розвивається на інноваційних принципах, потребує системного підходу, який дозволяє повноцінно, комплексно, оптимально вивчати та впливати на неї з огляду на реалізацію цілей підприємства. Такий підхід передбачає виокремлення певної системоутворюючої властивості, яка об'єднує елементи управління в єдине ціле, систему зв'язків, структуру.

Так, на думку М.Х. Мескона та деяких інших науковців, ефективним керівник може бути тільки тоді, коли у своїй роботі він враховує ситуаційні розбіжності і діє з випередженням [7]. При цьому будь-яка ситуація у процесі прийняття управлінських рішень розглядається як ціле, керівникам слід постійно аналізувати взаємозв'язки між частинами організації, організацією та зовнішнім середовищем, а менеджмент завжди повинен мати виключно системний характер. Приєднуючись до цієї думки ми вважаємо, що, враховуючи вимоги нинішнього часу, менеджмент повинен мати й інноваційний характер.

Дослідження вітчизняних вчених А.С. Гальчинського, В.М. Гейця та інших довели, що економічне зростання можливе лише на основі структурно-інноваційної моделі, інтенсивного технічного і технологічного оновлення виробництва [5]. На їх думку, інноваційне інвестування України до 2015 р. повинно підвищити продуктивність праці вітчизняних підприємств у 2,5–2,6 рази з відповідним зростанням конкурентоспроможності їх продукції.

У розвинутих країнах 85–90 % зростання ВВП забезпечується через виробництво та експорт наукоємної інноваційної продукції. Активне вжиття антикризових заходів, спрямованих на стабілізацію макроекономічної ситуації, відновлення стабільності у фінансовій сфері дозволили у 2010 році досягти за деякими показниками докризового рівня, проте стан інноваційної діяльності залишається важким та потребує вжиття активних стимулюючих заходів з боку держави.

Варто відмітити недостатні обсяги реалізованої інноваційної продукції. Зменшення її питомої ваги в за-

гальному обсязі реалізованої промислової продукції стало наслідком дії низки системних зовнішніх та внутрішніх чинників, а також чинників, що сформувались в період глобальної фінансової кризи та продовжили свій негативний вплив у посткризовий період. Частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції у 2010 році становила лише 3,8 %, обсяг імпорту високотехнологічної продукції перевищував обсяг її власного виробництва.

Також спостерігається, останнім часом, низький рівень інноваційної активності промислових підприємств. Так, за часткою підприємств, що займалися інноваціями, Україна значно поступається розвиненим країнам. А саме, у 2010 році інноваційною діяльністю у промисловості займалися 1462 підприємства, або 13,8 % загальної кількості промислових підприємств (у 2009 році – 1411 або 12,8 %), що свідчить про поступове похвалення інноваційної діяльності у посткризовий період, проте досягнути принаймні докризових показників не вдалось (у 2007 році – 14,2 %). Не формує підґрунтя для довгострокового сталого розвитку негативна динаміка кількості впроваджених маловідходних та ресурсозберігаючих нових технологічних процесів (у 2010 р. у порівнянні з попереднім роком зменшення на 36,3 %).

Слід відмітити і низький рівень підприємницької активності в інноваційній сфері малого та середнього бізнесу, який є найбільш масовою, динамічною та гнучкою формою організації підприємств, рушієм економічного зростання в найбільш економічно розвинутих країнах світу. На жаль, в Україні малий інноваційний бізнес не виконує цієї функції (лише 6 % малих та 16 % середніх промислових підприємств в Україні є інноваційно-активними, тоді як, наприклад, у Польщі – понад 30 %) [4].

Стосовно інноваційної діяльності в підприємствах аграрного сектору можемо, також, констатувати низький рівень останньої.

В історичній ретроспективі більшість фундаментальних робіт, пов'язаних з вивченням феномена інновацій в економіці, спирається на класичний підхід, що базується на теорії економічної рівноваги. Після виходу в 1982 р. роботи Р. Нельсона і С. Уінтера [8] все більше публікацій в економічній літературі присвячено вивченню економічних явищ з використанням принципів еволюційної теорії.

Оскільки управління – це процес цілеспрямованого впливу на систему, то він (як невід'ємний елемент системи) сприяє підвищенню її організованості, досягненню певного корисного ефекту. Незаперечним також є те, що управління діє уже в сформованій системі.

У поглядах різних дослідників, передусім, потрібно зазначити невизначеність, розмитість у розгляді об'єктів як систем, тобто меж використання системного підходу, тому проблема універсальності поняття „система” є ключовою для системних досліджень. Важливим питанням, яке наразі є відкритим у системному підході, це перехідні процеси у нову якість за рахунок інновацій або розпад системи на кілька самостійних об'єктів (систем), які, залишаючись у

її рамках, непередбачувано (ірраціонально) взаємодіють між собою.

Л.К. Голишев дає поняття системи, як середовища, у якому відбуваються події і проходять процеси, обумовлені спільним функціонуванням певного набору об'єктів (елементів), що включає:

- керований об'єкт (керована система);
- керуючий орган (керуюча, регулююча система);
- зовнішнє середовище [3, с. 14].

Вказаний автор дає і поняття відкритої системи, з якої в процесі еволюції можуть виключатися окремі елементи і включатися нові без порушення її системних властивостей. При цьому, елементи системи взаємодіють з зовнішнім середовищем, що також є системою, яка може бути визначена як складна.

Загальновідомо, що відкритою системою із багаторівневими зв'язками є також підприємство. На наш погляд, відкритість системи означає не тільки взаємозв'язки із однорівневими системами, але і відповідними багаторівневими зв'язками із підсистемами та зовнішнім середовищем (надсистемою і метасистемою). Як вважає Л.К. Голишев, взаємодія зовні, і результат внутрішніх взаємозв'язків підприємства – це наслідок фундаментальної властивості, органічно закладеної в системі, властивості самозбереження (саморозвитку), яка полягає в тому, що система за рахунок внутрішніх ресурсів прагне компенсувати вплив зовнішніх систем чи «середовища» [3]. На наш погляд, завдання керівництва і полягає в тому, щоб вивільнити ці ресурси.

Ми приєднуємось до думки [11], і вважаємо, що на підприємстві система самозбереження і саморозвитку ефективно вирішується поетапним впровадженням інновацій на кожній із фаз життєвого циклу підприємства та вдосконалення системи господарчого самоврядування на основі колективної єдності, що дає можливість максимально використати можливості трудових та інших ресурсів. Підтвердженням цьому служить властивість емергентності системи, тобто наявність додаткових властивостей, які виявляються тільки при об'єднанні елементів у систему і втрачаються при зникненні системоутворюючих елементів.

П.К. Анохін в теорії функціональних систем визначає інтегральні властивості системи, які дозволяють оцінювати розглянуту систему в цілому, мають стосовно неї загальний інтегральний, динамічний характер і називаються системоутворюючими факторами [1].

Отже, ці принципи визначають підприємство як систему або цілісний об'єкт, що має певні завдання щодо свого функціонування, і, можна виділити найбільш головні із них – самозбереження та інноваційний розвиток. Метою системи є її еволюційний розвиток в узгодженості із розвитком зовнішнього середовища за рахунок системного впровадження інновацій, тобто еволюційних змін.

Виходячи з цього, дослідження і формування системи управління підприємством нами пропонується здійснювати з використанням інноваційного підходу, який включає в себе досягнення загальної теорії систем, системного моделювання, традиційних методологічних основ менеджменту, теорії організації і управління підприємством, психології менеджменту,

тобто системного аналізу і міждисциплінарного синтезу, що надає можливості вивчення причин виникнення явищ на основі об'єктивних закономірностей розвитку систем.

На нашу думку, управлінські системи слід розглядати не в статичному стані, а в динаміці. Такий підхід потребує вивчення причинно-наслідкових взаємозв'язків їх діяльності та розкриття закономірностей розвитку.

Інноваційний підхід, який є логічним продовженням системного, поглиблює розуміння сутності метасистемної динаміки, дозволяє по-іншому підійти і до розв'язання проблеми еволюції систем. Тому і самоорганізацію систем прийнято розглядати як механізм її еволюції, яка поетапно змінює власну структуру у процесі адаптації до середовища, зберігаючи свою цілісність.

З погляду інноваційного підходу дослідження, у суб'єкт-об'єктних відносинах розвитку систем виникають причинно-наслідкові взаємозв'язки між об'єктом, який досліджується (умовно причиною дослідження), та суб'єктом (наслідком дослідження, пізнання). Ці причинно-наслідкові зв'язки відображаються як в часі (цикл суб'єкт-об'єктних відносин), так і в просторі розвитку системи.

Тому, ми поділяємо думку Ціпуринди В.С. про те, що процес управління підприємством на засадах інноваційного підходу складається із окремих етапів, які відрізняються організацією праці, управлінням окремими елементами внутрішнього середовища, фінансуванням етапів інноваційного процесу. Інноваційний підхід враховує діалектичні закономірності циклічного розвитку систем, в тому числі, і підприємства [10].

Слід мати на увазі, що інноваційний процес на будь-якому підприємстві - це послідовний і поетапний перехід від ідеї можливого нововведення до створення, реалізації та дифузії цього нововведення у надсистему. Початком інноваційного процесу на підприємстві є ініціація. Ініціація – це дії керівництва підприємства, які полягають у виборі цілі інновації, постановці задач, пошуку ідеї інновації, її техніко-економічному обґрунтуванні і в матеріалізації ідеї, тобто у перетворенні ідеї в річ або товар (майно, документ майнового права, колективний договір).

Управління інноваціями передбачає здійснення процесу створення, розповсюдження та втілення новизни, яка задовольняє в першу чергу потреби розвитку суспільства за закономірностями і принципами процесу еволюції систем. Оскільки „новизна” – це нові принципи, методи, види продукту, технології, а також нові механізми системи управління, які впливають на кінцевий результат інноваційного процесу, що тим чи іншим чином стимулює розвиток всього суспільства, то стосовно окремих суб'єктів господарювання інноваційний механізм управління підприємством потребує нової якості операцій і процедур управління, відповідних організаційних структур та інформаційних систем.

Інноваційне управління підприємством передбачає оперативне впровадження нових технологій, здійснення господарської діяльності, засто-

сування ефективних методів впливу на підсистеми управління, обробки, використання та передачі інформації, оперативну зміну організаційної структури, враховуючи швидкоплинні зміни в зовнішньому середовищі.

Новітні наукові дослідження передбачають поетапність впровадження інноваційного процесу, що являє собою єдиний динамічний і комплексний потік інновацій, який складається із окремих стадій (детермінант), де кількісні витрати фінансів, людських ресурсів, інформації, часу переростають у нову якість господарського процесу, нову структуру, нові, більш ефективні, взаємозв'язки підсистем, нову систему управління та систему підготовки й перепідготовки кадрів з наступними етапами інноваційної дифузії із розповсюдженням новизни в новому, більш широкому просторі, нових ринках, новій фінансовій сфері тощо.

На нашу думку, керівник підприємства повинен покладатись на командну роботу, саморозвиток та самоврядування, якісну, системну підготовку та перепідготовку кадрів, що розкриває ініціативу та відповідальність персоналу за інноваційні перетворення і формує програму розвитку підприємства.

Розуміння пріоритетів інноваційного розвитку дає можливість усвідомити підсистемам свою приналежність до більшої системи, колективу підприємства, суспільства; усвідомити єдність, неподільність універсальних законів розвитку і діяльності підприємства; ефективно побудувати взаємовідносини в колективі, суспільстві, з довкіллям; формувати колективну інноваційну творчість, нові ступені ініціативи та інтеграції; прийняти відповідальність за свій особистий розвиток, розвиток колективу, своєї держави; розуміти важливість необхідності системної освіти, інноваційного розвитку.

**Висновки.** Сучасні тенденції розвитку сільськогосподарських підприємств потребують такої системи управління, яка враховує взаємопов'язані фактори впливу зовнішнього і внутрішнього середовища, що є визначальними як для удосконалення системи управління, так і для формування системи конкретних заходів з впровадження нововведень і полягає у динамічному уточненні пріоритетних напрямів діяльності підприємства.

Для підвищення конкурентоспроможності управлінська діяльність повинна охоплювати всю сукупність господарських процесів з урахуванням постійних нововведень. Тому пропонується здійснювати управління сільськогосподарським підприємством на засадах інноваційного підходу, що являє собою цілісну сукупність різноманітних взаємопов'язаних ланок, які впливають на об'єкти управління і враховують динаміку інноваційних процесів. Останні дозволяють своєчасно формувати відповідні зміни у структурі управління. Впровадження системи управління на засадах інноваційного підходу потребує високого рівня професійної підготовки не тільки керівників, але і всього персоналу.

Таким чином, з урахуванням особливостей сучасних умов розвитку економіки оптимізація управління на основі інноваційного підходу повинна бути

невід'ємним елементом у системі менеджменту аграрного підприємства.

#### Література

1. Анохин П.К. Кибернетика функциональных систем. Избранные труды. / П. К. Анохин // Медицина. – 1998. – 63с.
2. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка : феноменологія взаємодії та розвитку / Валерій Михайлович Геєць; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. НАН України; – К., 2009. – 864 с. : табл., рис.
3. Голишев Л.К. Розробка та обґрунтування методології створення автоматизованих систем проблемно-програмного управління в складних системах: Автореф. дис... д-ра техн. наук: 05.13.04 / Голишев Леонід Костянтинович; Інститут прикладної інформатики. – К., 1995. – 43 с.
4. Державна інноваційна фінансово-кредитна установа [Електронний ресурс] // Державне агентство України з інвестицій та інновацій. – Режим доступу: <http://www.in.gov.ua/index.php?lang=ua&get=182>.
5. Інноваційна стратегія українських реформ / Гальчинський А. С., Геєць В. М., Кінах А. К., Семиноженко В. П. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.
6. Інноваційний розвиток регіонів України // Інвестиції та інноваційний розвиток: матеріали до парламентських слухань "Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів": науково-практичний бюлетень / Державне агентство України з інновацій та інвестицій. – 2009. – № 2 [5], Спеціальний випуск. – С. 37–60.
7. Мескон М. Х. Основы менеджмента / Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф.; пер. с англ. – М.: Дело, 1992. – 702 с.
8. Нельсон Р., Уинтер С. Эволюционная теория Экономических изменений / Р. Нельсон, С. Уинтер. – М.: Финстатинформ, 2000. – 330 с.
9. On-line библиотека XServer.ru [Электронный ресурс] Теория предпринимательства и эволюционная экономика / А.Кантарбаева, А.Мустафин. – Режим доступа: <http://www.xserver.ru>. – Назв. с экрана.
10. Ціпуринда В.С. Методичні підходи до формування інноваційних моделей управління підприємством / Володимир Степанович Ціпуринда // Вісн. АПСВУ. – 2007. – № 3. – С. 62–70.
11. Ціпуринда В.С. Впровадження інноваційних технологій в системі управління підприємством / Володимир Степанович Ціпуринда // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. – 2007. – № 4. – С. 45–47.

УДК 336.71:004

### ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

**Астахова Н.І.**

У статті розглянуті актуальні питання, присвячені впровадженню новітніх банківських технологій. Розглянута динаміка збільшення кількості терміналів, емісія платіжних карток, річних оборотів національної електронної системи платежів.

**Постановка проблеми.** Глобалізація світової економіки й інформатизація всіх її сфер поставили перед банківською системою нові питання. Тим самим сприяючи розвитку нових банківських технологій. Реалії сучасного життя вимагають проходження розрахункових і фінансових операцій максимально швидко й просто. У зв'язку з новими вимогами в економіці одержали сучасний розвиток банківські послуги. В умовах розвитку економічних процесів впровадження в банківській сфері сучасних інноваційних і інформаційних технологій з метою підвищення ефективності роботи банківської системи є однією з найбільш актуальних завдань.

**Аналіз останніх досліджень.** Дослідженням даної тематики займалися такі вчені: А. Андрєєв, А. Голуб, О. Дзюблук, І. Мельникова, Ю. Орлов, Г. Панова, З. Сороківська, К. Чечелюк. Зокрема, Г. Панова у працях «Банківське обслуговування приватних осіб» та «Кредитна політика комерційного банку» фундаментально проаналізувала особливості банківського обслуговування населення.

**Результати дослідження.** У першу чергу до банківських технологій відносяться обладнання, які забезпечують швидкість, ефективність, надійність і простоту проведення багатьох розрахункових і фінансових операцій. Серед них можна назвати:

1. Телебанкінг.
2. Е-банкінг.
3. Інтернет-Банкінг.
4. Мобільний банкінг.
5. Банкомати.

6. Платіжні термінали.

7. Pos-Термінали

Сучасні експерти вважають, що «у процесі впровадження новітніх технологій у банківській сфері зміни торкнулися не тільки встаткування – сьогодні ефективне управління ризиками й прибутковістю банку стає можливим при використанні спеціальних програмних розв'язків. Основні їхні переваги – це об'єктивність і точність. Як правило, програмний розв'язок розробляється з урахуванням конкретних умов, у яких функціонує банківська установа, а тому воно настроюється з урахуванням специфіки його роботи. У результаті, керівництво може одержати об'єктивну й максимально повну інформацію про роботу банку, перспективах його розвитку й можливих ризиках» [2]. Таким чином, розвиток технологій полегшив життя не тільки клієнтам банків, але й самим банкам, що сприяло збільшенню ефективності роботи й оптимізації багатьох процесів. Без сучасного банківського встаткування розв'язок багатьох завдань уже неможливо. На думку дослідників у банківській практиці відбуваються наступні інноваційні зміни [3]:

- активне впровадження нових банківських продуктів (послуг) на базі передових інформаційних технологій;

- розвиток віртуальних банківських технологій: керування банківським рахунком, розрахунки готівки, електронний підпис, висновок договорів, віртуальні фінансові організації (біржі, банки);